

Oponentský posudok diplomovej práce Bc. Kateřiny Bubeníčkovéj *Dokonalá žena. Analýza filmových postav umělých ženských bytostí z perspektivy post-moderních a postteoretických přístupů k tělu a konstituování identity* (Praha 2016, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, odbor: elektronická kultura a sémiotika; vedúca práce: PhDr. Lenka Vochocová, Ph.D.)

Diplomantka Kateřina Bubeníčková predkladá diplomovú prácu po druhý krát v zrevidovanej verzii. S námietkami oponentky, ktoré sa týkali nesprávneho pochopenia študentských prác ako sekundárnej literatúry a nesprávneho citovania primárnych diel prostredníctvom týchto prác, sa vyrovnala uspokojivo – študentské práce v diplomovej práci uvedené nie sú a časti, v ktorých z nich čerpala buď z práce odstránila alebo ich prepísala v duchu primárnej literatúry. Aj navzdory týmto opravám však konštatujem, že práca opätovne nespĺňa nároky kladené na diplomovú prácu – a to z podobných dôvodov, ako tomu bolo v predchádzajúcej verzii práce; k nim však v závere. V hlavnej časti posudku aspoň čiastočne zhodnotím, čo práca výskumne formuluje, s čím prichádza.

Hlavná výskumná otázka, ktorú si diplomantka vo vzťahu k skúmanému filmovému materiálu kladie – sú androidky, kyborgovia ženského rodu bytosťami posthumanistickými alebo sú to načisto disciplinované telá-stroje (s. 11) – je formulovaná dobre.

Teoretický aparát je vhodne zvolený, na istých miestach však prevyšuje schopnosti diplomantky. Množstvo referencií na zložité texty pri skratkovitom výklade predstavuje istú pascu. Dochádza ku zovšeobecneniam, ktoré primárnu látku dezinterpretujú. Uvediem tri príklady: Po prvé je nejasné porozumenie diskusii o diskurze a materializme. Na s. 7 autorka tvrdí, že „[z] hlediska současných humanitních věd a filozofie je ale tělo přediskurzivní matérií či předsociálním a předkulturním objektem, do kterého jsou vetkávána vlákna sociálních aO kulturních vazeb či mocenských struktur“, pričom odkazuje na Barkerov *Slovník kulturních študií*. Barker pritom aj v samotnom slovníku píše, že telo len sťažka dnes možno považovať za niečo předsociálne či předkulturné (s. 189). V protiklade k tvrdeniu autorky je tento rozdiel množstvom súčasnej kultúrnej, feministickej posťrukturalistickej teórie spochybnený. Po druhé, ak ďalej cituje Karen Barad ako predstaviteľku teórií, ktoré tvrdia, že diskurzívnu povahu má všetko existujúce, obávam sa, že Barad interpretuje celkom opačne než ako táto autorka zamýšľala svoju pozíciu podať. Je to práve rezervovanosť Barad voči diskurzu, resp. úsilie zlomiť jeho ontologický primát v mnohých posťrukturalistických teóriách, čo Barad vedie k formulovaniu vlastnej koncepcie materializmu.¹ Po tretie, keď na s. 9 sumarizuje príspevok Butler k chápaniu tela, hovorí o tom, že Butler uplatňuje disciplinárne chápanie moci (u Butler uchopenej ako heteronormativita), aby tak vytvorila performatívnu koncepciu identity. Tento (stručný) výklad performativity u Butler je nesprávny; z Foucaultovho disciplinárneho chápania moci v citovanej práci *Gender Trouble* vôbec nevychádza. Obdobné problematické výklady nájdeme aj na iných miestach.

Ak som v predchádzajúcej verzii práce kritizovala nadužívanie študentských záverečných prác, tak v tejto verzii by bolo možné povedať, že po ich „osekaní“ práca odkazuje zase (až na drobné výnimky) len na anglofónnu literatúru – primárnu aj sekundárnu. Myslím, že to poukazuje na pomerne slabú oboznámenosť s daným výskumným poľom v českom intelektuálnom prostredí. Feministickú kritiku dualizmu by autorka našla už v čísle *Filozofického časopisu* z roku 1991 venujúceho sa feministickej filozofii, aj v knihách a textoch českej filozofky Zdeňky Kalnickej, politickej a sociálnej teoretičky Hany Havelkovej a mnohých ďalších. Podobne tak sekundárna literatúra vykladajúca Butler je v ČR na veľmi dobrej úrovni (Jan Matonoha, Magdalena Górska, Josef Fulka, Pavel Barša).

¹ Bližšie k tomu napr. aj: Barad, K. (2013). Časopriestorové re(kon)figurácie : prírodnokultúrne sily meniace sa topológie moci. *Biograf* (58), 87 - 116. Preklad: Ľubica Kobová.

Z metodologického hľadiska by bolo bývalo dobré v úvode 3. kapitoly práce uviesť, ako presnejšie prebiehal „predchodzí analytický výzkum“ diplomantky (s. 50), ktorý jej vygeneroval štyri kategórie ženských kybernetických filmových postáv. Pozerala filmy euroamerickej produkcie od 50. rokov 20. storočia až po súčasnosť alebo si nejaký predbežný prehľad filmov s hľadanými filmovými hrdinkami vytvorila na základe štúdia kníh príručkového typu? Je pochopiteľné, že uvádzané kategórie môžu vychádzať z dlhodobého a priebežného oboznamovania sa s výskumným poľom (teda kinematografiou), no bolo by dobré tento proces aspoň stručne opísať. Pokiaľ je to tak – ako sa domnievam podľa poznámok pod čiarou (s. 49 – 51) –, že diplomantka sa opierala o kategorizáciu prevzatú z knihy *Dějiny filmu* (2007) od Thompson a Bordwella, bolo by to potrebné uviesť.²

V analytickej časti práce, keď sa venuje štyrom vybraným filmom a ich štyrom hlavným hrdinkám či antihrdinkám, diplomantka ukotvuje svoju analýzu najmä v rámci teórií predstavených v prvej a druhej kapitole práce. Hoci je táto analýza prevedená dobre, dalo by sa namietat, že bohatší obraz najmä o prvých dvoch analyzovaných filmoch, ktoré časovo spadajú do druhej vlny feminizmu v USA, by dosiahla, ak by problematiku manželstva, sexuality, rodiny nerozoberala len z perspektívy Foucaulta, ale do diskusie zapojila aj vtedajšiu feministickú teoretickú produkciu (k *Stepford Wives* by to bola celkom určite *Feminine Mystique* Betty Friedan).

S tým súvisí aj ďalšia námietka: Zameranie sa na hrdinky či antihrdinky filmov ako také neumožňuje diplomantke dostatočne zhodnotiť rolu prostredia pri utváraní charakteru ženských postáv. Toto prostredie je síce opísané teoretickými pojmami disciplíny, performatívneho utvárania rodu a d., ale neberie do úvahy premenlivosť fikčných rodových režimov vychádzajúcich z rodových režimov spoločností, ku ktorým vytvorené filmy prehovárali v dobe svojho vzniku. Ako podľa diplomantky súvisia rodové režimy aktuálnych spoločností a fikčné rodové režimy?

Na základe uvedeného by sa dalo konštatovať, že práca by bola bývala obhájiteľná a jej tvrdenia by sa mohli stať predmetom diskusie na obhajobe, keby výskyt anglicizmov a v češtine nezvyčajných slovných spojení oponentku nepodnietil v jednoduchom internetovom hľadaní týchto nezvyčajných slovných spojení („avatar patriarchátu“, s. 87). Vďaka nemu som zistila, že časti analýzy filmu *Ex Machina* sú preložené z príspevku na blogu *Feministing*.³ Predchádzajúca verzia diplomovej práce bola daná na prepracovanie práve kvôli nesprávnej práci s literatúrou – vtedy prevažne so študentskými prácami. Aktuálna verzia diplomovej práce opäť ukazuje na nesprávnu prácu s literatúrou – na využitie textu v populárnom internetovom médiu bez jeho riadneho citovania. Toto opätovné pochybenie, na ktoré som narazila v závere čítania práce, považujem za veľmi problematické. Vyvoláva otázky po autorstve celej práce, schopnosti diplomantky pochopiť, čo je to práca na akademickom texte a čo to akademický text vôbec je.

Práca nespĺňa podmienky kladené na diplomové práce. Hodnotím ju známku 4 (nedostatočne) a neodporúčam ju na obhajobu.

Mgr. Ľubica Kobová, MA, PhD.

Praha, 26. 1. 2016

² Na inom mieste ale zase diplomantka hovorí o tom, že tým, kto tieto kategórie vytvára, je ona sama (s. 53).

³ Súčasťou oponentskej práce nie je policajná práca. Preto len stručne uvádzam časti textu, ktoré diplomantka preberá a necituje. Podrobné porovnanie oboch textov prenechávam zástupkyňiam a zástupcom katedry, v ktorých kompetencii by malo byť posúdenie základných pravidiel akademickej práce a vyvodenie dôsledkov. Časť textu diplomovej práce, ktorú treba porovnať s článkom Cross, K. (2015). Goddess from the machine : a look at Ex Machina's gender politics. In *Feministing*. <http://feministing.com/2015/05/28/goddess-from-the-machine-a-look-at-ex-machinas-gender-politics/>, začína na s. 83 hore: „Film *Ex Machina*...“, preukazné sú najmä časti na s. 87 hore začínajúce „Obě mužské postavy...“.